

statim det tale auxilium, et sine illa non det; neque enim fingi potest alius modus dependentiæ, ratione cujus tale auxilium sit in nostra potestate. Sicut infusio gratiæ habitualis, quia non fit a nobis, sed a solo Deo, non est in nostra potestate, nisi quatenus aliqua dispositio ad illam est in potestate nostra. Quæro ergo quænam sit hæc dispositio ex parte nostra necessaria, vel possibilis ad talem gratiam efficacem? aut enim est positiva, aut negativa tantum. Neutrum autem dici potest.

7. *Nulla potest esse dispositio ex parte nostri ad gratiam efficacem.* — Et imprimis positiva dispositio esse tantum potest per actum aliquem liberum voluntatis, qui debet esse bonus; nam actus malus non est dispositio ad ullam gratiam; actus autem bonus esse potest, vel moralis tantum et ordinis naturalis, et hic non potest esse sufficiens dispositio, præsertim ultima et necessitans, seu infallibiliter secum afferens supernaturalem gratiam auxilii efficacis, cum quo necessario seu infallibiliter conjuncta est hominis conversio et sanctificatio; unde id asserere plane esset Pelagianum; nam hoc modo homo per liberum arbitrium naturaliter operans, se discerneret, et falsum esset illud: *Non est volentis*, etc., ut omittam, hunc ipsum actum bonum moraliter ex divina etiam prædeterminatione pendere, juxta hanc sententiam. Quod si illa dispositio sit aliquis actus supernaturalis, primum hoc est inauditum, scilicet, quod ad contritionem, verbi gratia, sit necessaria alia ultima dispositio; et multo minus verisimile erit id dicere de attritione, vel de prima voluntate credendi; alioqui nunquam possumus sistere in prima supernaturali dispositione. Dices: nonne Concilium Tridentinum, sess. 6, cap. 7, significat per imperfectas dispositiones liberas, præparari hominem a Deo, ut, majora auxilia recipiendo, tandem ad perfectam dispositionem perveniat? Respondetur imprimis Concilium non dicere illum ordinem esse necessarium, sed describere modum magis communem; per se autem contritio non pendet ex imperfectis dispositionibus, ut etiam docuit D. Thomas 1. 2, quæst. 113, art. 7. Deinde Concilium non comparat auxilium efficace ad sufficiens, quia inter hæc non est ordo respectu ejusdem actus, nec potest efficacia auxilii sufficientis pendere ex alia dispositione libera; sed loquitur Concilium de diversis actibus, ad quos diversa auxilia sufficientia et efficacia necessaria sunt. Adde quod, licet homo se disponat libere per actum im-

perfectum, non propterea determinabitur statim ad alium actum perfectum; nec de hoc est lex aut promissio, nec ostendi potest. Et propterea si ita fieret, jam posterior actus non esset in se liber, sed in alio, quod de contritione dici non potest. Adde denique, etiam ad priorem actum, quicumque ille sit, necessariam esse divinam prædeterminationem; nam esse dicitur moraliter bonus et supernaturalis; alioqui si ad illum negetur necessaria, eadem ratione negari poterit de reliquis. Ponamus ergo illum actum esse orationem vel petitionem talis auxilii; hanc ergo ipsam orationem homo fundere non potest, nisi velit; non autem potest velle, nisi ex gratia Spiritus Sancti, quia, *quid oremus, sicut oportet, nescimus, sed Spiritus postulat pro nobis* (Roman. 8); si ergo homo vult petere auxilium efficace ad contritionem, jam ergo habet auxilium efficace ut velit orare; ergo indiget etiam prædeterminatione physica ad illam voluntatem orandi. Prædeterminatio ergo ad illum actum non erit in potestate hominis; alioqui quærenda erit alia dispositio, et infinite procedetur; ergo ille actus, qui dicebatur esse dispositio ad alteram motionem, non est in potestate hominis; ergo simpliciter humana conversio, seu consensus liber non est in hominis potestate.

8. Quod vero nulla negativa dispositio excogitari possit, quæ moralis sit et libera, et ad hoc auxilium efficace necessaria aut sufficiens, certissimum est, et fere extra controversiam inter eos Theologos, qui auxilium efficace ponunt in hac physica prædeterminatione inhærente nostræ voluntati. Sed quia inferius, cap. 12 et 13, ex professo probandum hoc est, respectu auxilii per modum concursus, et rationes sunt eadem, et sub eadem forma applicari possunt, ideo necesse non erit eas hoc loco proponere.

9. *Summa et conclusio totius discursus.* — Relinquitur ergo satis (ut existimo) probata illa consequentia, si voluntas hominis, excitata et præparata per gratiam excitantem, non potest consentire, nisi prius natura in se recipiat aliquam qualitatem, vel entitatem quam a solo Deo pro illius voluntate recipere potest, solusque illam recipit qui actu convertitur, sequitur (inquam) primo eum, qui non convertitur, simpliciter non posse converti, quia neque habet, neque sua libertate habere potest virtutem completam et sufficientem ad se convertendum. Sequitur secundo hujusmodi hominem non habere auxi-

lium sufficiens ad suam conversionem; quia neque actu habet omnia principia necessaria suæ conversionis; unum enim ex his principis est hoc auxilium efficace, quod non habet; neque in morali potestate ejus positum est ut illud habeat, ut satis declaratum est. Sequitur tertio, eum qui non consentit vocationi, quantumvis in ratione excitantis gratiæ sufficienter excitari videatur, nunquam tamen peccare non consentiendo gratiæ excitanti; quia nunquam fuit in manu ejus consentire; siquidem neque habuit efficace gratiam, neque quidquam facere potuit ut illam haberet; sine hac autem potestate non potest carentia actus culpæ attribui, ut ex Concilio Tridentino et Patribus in superioribus probatum est, et est per se evidens. Sequitur etiam quarto illam carentiam actus non esse ex libertate, sed ex necessitate ob impotentiam habendi actum. Patet sequela ex duobus principis supra positis. Unum est, usum liberum in carentia actus non esse sine potentia morali et proxima operandi. Aliud est, eum qui non consentit vocationi, carere (juxta sententiam quam impugnamus) potentia proxima ad consentiendum vocationi, quia caret principio ad illam eliciendam necessario, quod nullo modo habet in potestate sua. Atque ita tandem sequitur ex necessitate auxilii efficacis, hoc modo declarati, tolli libertatem in non efficiendo supernaturales actus; quia, ut dixi, hoc nunquam proveniet ex libertate, sed ex impotentia. Cum ergo hæc omnia corollaria aperte falsa sint, et illationes non conjecturis tantum, sed efficacibus rationibus niti videantur, dictam sententiam falsam esse vehementer persuadent.

CAPUT IX.

AUXILIUM EFFICAX NON CONSISTERE IN ALIQUA GRATIA EXCITANTE PHYSICE PRÆDETERMINANTE VOLUNTATEM AD EXERCITIUM ACTUS.

1. Demonstrandum jam est, hujusmodi gratiam, prædeterminantem physice, non solum necessariam non esse, verum etiam neque possibilem respectu actus vere humani ac liberi. Quod ut clarius et distinctius fiat, prius id ostendemus de gratia excitante, postea de reliquis.

Excitans gratia non prædeterminat physice voluntatem. — Probatio ex definitione Concilii Tridentini. — Dico igitur imprimis nullam

esse excitantem gratiam, quæ physice prædeterminet voluntatem. In qua assertionem vix est nobis controversia, etiam cum auctoribus contrariæ sententiæ; nam, si attente legantur, ipsi non tribuunt physicam prædeterminationem alicui excitanti gratiæ, sed alteri qualitati, prout undecimo capite videbimus, quamvis (quod valde observandum est) testimonia omnia, quibus ad suam sententiam confirmandam utuntur, de gratia excitante loquantur; sed hoc ideo eis accidit, quia non satis inter has gratias distinguunt, ut unicuique suum munus attribuant; sed quælibet verba generalia Scripturæ aut Conciliorum vel Sanctorum ad suum sensum accommodant; re tamen vera non sentiunt gratiam excitantem determinare physice voluntatem. Neque existimo posse id affirmari. Quod primum probo ex decreto Concilii Tridentini, sess. 6, c. 5, et can. 4, ubi generaliter definit, tangente Deo cor hominis per Spiritus Sancti illuminationem, quod paulo antea excitantem gratiam vocaverat, posse hominem vel inspirationem illam recipere libera voluntate, cum Dei gratia adjuvante ad justitiam se movendo, vel illam pro sola sua libertate abjicere, seu, quod idem est, ei, si velit, dissentire. Nam imprimis hæc definitio, ut dixi, est expressa de gratia excitante, et cum sit doctrinalis, etiam est universalis; alioqui, nec satis explicasset Concilium veritatem fidei, nec satis confutasset hæreticorum errorem, neque aliquid firmum, quod omnibus utile esset, docuisset. Nam posset quispiam dicere illud esse verum de quodam remisso tactu, seu levi inspiratione divina, non vero de forti et efficaci. Quod etiam dicent hæretici Lutherani. Quapropter reprehensione digna est quorundam interpretatio, dicentium loqui Concilium de inspiratione sufficiente, et non de efficaci; nam si hoc verum est, quomodo illa definitione damnatur hæresis Lutherana, quæ non cuilibet, sed efficaci gratiæ tribuit nostræ voluntatis determinationem seu necessitatem? Item, juxta illam interpretationem, quomodo verum est quod ait Concilium, inspirationem illam talem esse, ut liberum arbitrium cooperando divinæ gratiæ possit illi consentire? Non enim potest consentire, nisi habeat gratiam excitantem in suo ordine efficace, præsertim juxta opinionem quam impugnamus.

2. *Alterata fuga refellitur.* — Neque enim hic locum habet vulgaris illa fuga, scilicet, posse quidem, sed nunquam esse facturum cum sola illa gratia excitante, nisi majorem

habeat; tum quia Concilium loquitur de vera (ut ita dicam) et morali potentia, quæ in actum sæpe reducitur; imo potius de actu quam de potentia agendi loquitur, cum ait hominem a Deo vocatum et excitatum consentire, libere cooperando gratiæ vocanti, cui posset dissentire, si vellet; loquitur ergo de excitatione qua de facto homo convertitur, et hanc nunc efficacem appellamus, ut in principio totius disputationis dixi, et inter disputantes convenit; tum etiam quia, si gratia excitans talis est ut necessaria sit major ad actum operandum, non potest illa minor dici sufficiens ad posse, vel ut homo possit efficere talem actum; quia hæc gratia excitans est necessaria, ut principium alterius actus; ergo quando major est necessaria, minor est sufficiens in suo genere. Nulla ergo ratione dici potest Concilium tantum esse locutum de excitatione, quæ re ipsa non possit esse sufficiens et efficax ad supernaturalem actum, seu conversionem. Et tamen generaliter definit tali excitationi posse hominem dissentire, si velit; ergo, juxta Concilii definitionem, gratia excitans, quamvis efficax, non determinat physice voluntatem ad consensum. Et confirmatur ex ratione Concilii; inde enim probat posse hominem excitatum dissentire si velit, quia alias ageretur potius ut inanire quoddam, quam se ageret et moveret in eo consensu præstando. Hæc autem ratio in universum procedit, quoties homo excitatur a Deo ad liberum consensum præstandum; ergo Concilii etiam doctrina generalis est de omni gratia excitante, cum qua homo libere operatur.

3. *Tertia evasio impugnatur.* — Sed hic iterum occurrit responsio in superioribus impugnata, quod Concilium solum asserat voluntatem excitatam posse resistere, non vero neget manere physice determinatam per talem excitationem; quia hæc determinatio cum illa potentia non repugnat; potest enim esse facultas determinata ad operandum unum, etiamsi possit operari aliud. Sed hæc responsio vel repugnat Concilio, vel in se involvit repugnantiam. Quod ita breviter declaro, non repetendo superius dicta. Quando enim dicitur potentiam ad consentiendum determinatam posse dissentire, aut est sensus compositus, scilicet, stante forma illa determinante ad consensum, posse simul cum illa esse dissentium; et hæc est aperta repugnantia et contradictio; nam formam physice determinare potentiam ad consensum, nihil aliud est quam

ex vi sua, seu supposito quod ipsa adhæreat potentiæ, necessario secum afferre, seu conjunctum habere consensum; neque nos aliud docere intendimus, cum dicimus gratiam excitantem non determinare physice voluntatem ad consensum, nisi hoc quod ex se et vi sua non necessario illum inducit, etiam facta tali suppositione. Unde si nobis conceditur cum illa excitatione adhuc posse non esse consensum, nihil aliud intendimus; quod autem simul sint consensus et dissensus, vel negatio consensus, plane est impossibile. Unde etiam dici non potest manere quidem in homine potentiam ad dissentiendum, etiam cum illa compositione, id est, stante illa excitatione, nunquam tamen usurum hominem hac potentia sua; hoc enim eadem ratione improbat, quia homo non solum nunquam efficit contradictoria, sed nec facere potest; contradictio autem est, quod simul consentiat et dissentiat; si ergo necessario consentit ex tali suppositione, non habet potentiam ad conjungendum dissensum cum tali suppositione; quod proprie pertinet ad sensum compositum. Item inferior vis non solum nunquam vincit superiorem, sed neque vincere potest aut impedire; sed illa gratia efficax dicitur ex se tam potens, ut necessario inducat suum actum; ergo voluntas creata non solum non impedit illam, sed neque impedire potest. Vel certe, si potest, non est unde sit infallibile ex vi causarum, quod nunquam impedit. Est denique hoc contra mentem Concilii; nam, sicut supra dicebam de potestate consentiendi, ita hic plane dicendum est de potestate dissentiendi, nimirum, non loqui Concilium de potestate metaphysica, vel quæ sit de nomine tantum, sed de potentia morali, et quæ in re ipsa vere subsistat, ita ut aliquando possit in actum reduci; alioqui fit ridicula hæreticis doctrina Concilii.

4. *Præcluditur nova evasio.* — At fortasse dicent potentiam physice determinatam ad consentiendum, ideo posse dissentire, quia potest carere excitatione determinante ipsam, et tunc non consentiet; ita enim in re ipsa respondent, qui aiunt, quum Concilium docet posse dissentire, intelligendum esse in sensu diviso; sicut, quum dicimus album posse esse nigrum in sensu diviso, nihil aliud dicimus quam subjectum illud posse carere albedine, et sic posse recipere nigredinem. Quam vero sit falsa hæc responsio, ex ipsamet declaratione constat. Primo, quia videtur repugnare verbis Concilii; nam non dicitur dissen-

tire qui caret vocatione, sed qui illam habet et respuit, ut ex ipsa voce constat; dum ergo Concilium ait posse dissentire, plane facit sensum compositum. Imo, hoc ipso quod aliquis vocatione caret, impossibile est quod dissentiat, humano et morali modo, prout Concilium loquitur, sed dicitur verius non sentire, et per meram negationem carere actu voluntatis; sicut e contrario etiam impossibile est sine vocatione consentire. Deinde, quia illo etiam modo enervatur prorsus doctrina Concilii; quod ideo docuit manere in homine excitato potentiam dissentiendi, ut libertatem ejus salvam esse declararet. At illa potentia non satis est ad libertatem, ut in principio libri primi declaratum est, quia communis est instrumentis inanimatis, et naturalibus agentibus. Denique alias nullam vim habet definitio Concilii contra hæreticos; nam etiam illi concedent, cessante motione Dei, posse voluntatem non operari.

5. Ex hac ergo Concilii definitione videtur sane veritas hæc satis confirmata quoad gratiam excitantem et vocantem, de qua Concilium in terminis loquitur, quod nimirum voluntatem physice non determinet; quia nullam tergiversationem aut verisimilem interpretationem reperio, quæ textum non destruat. Præterquam quod ratio, in qua Concilium fundari videtur, est efficacissima; nimirum, quod si gratia excitans physice determinaret voluntatem, libertatem ejus in actu impediret seu destrueret. Quod enim hæc sit ratio Concilii, supra, libro primo, late tractatum est, et declaratur breviter; quia ideo dicit manere in homine excitato potentiam dissentiendi, quia hæc est necessaria ad libertatem; hanc enim vim habet illa causalis: *Quippe qui illam abjicere potest*; ergo, e converso, si gratia excitans tolleretur hanc potentiam, tolleretur etiam libertatem; sed si physice determinaret, tolleretur potentiam dissentiendi, ut ostensum est; ergo tolleretur libertatem. Sed hanc rationem pressius urgebimus duobus capitibus post sequens.

6. *Probatio ex Scriptura.* — Ex hac rursus ratione, et ex mente Concilii, colligimus veritatem hanc in omnibus illis Scripturæ locis contineri, in quibus, *libertatis nostræ admonemur*, ut idem Concilium ait, loquens de conversione nostra et supernaturalibus actibus. Adducit autem Concilium verba illa: *Convertimini ad me, et ego convertar ad vos*, quibus nos libertatis nostræ admoneri dicit, significans idem esse sentiendum de omnibus

locis, in quibus monemur diligere Deum, aut credere in ipsum, etc., et præcipue in illis, in quibus totum hoc ponitur in voluntate hominis consentientis, ut in illa locutione conditionali, Apocalyp. 3: *Ego sto ad ostium, et pulso; si quis aperuerit mihi, intrabo ad eum*; et illa (2 Corinth.) : *Si volueritis, et audieritis me*; et quod Paulus ait, 1 ad Corinth. 7: *Potestatem habens suæ voluntatis*. Quamvis enim in quibusdam ex his locis non solum necessitas simpliciter, verum etiam obligatio præcepti excludatur, ubi est sermo de consilio, tamen in omnibus, ut minimum, supponitur vera ratio libertatis. Unde ulterius inferre possumus juxta mentem Concilii, ubicumque determinatio ad actum nostræ voluntati committitur, ibi etiam excludi physicam prædeterminationem.

Probatio ex Patribus.

7. Quæ doctrina optime confirmari potest testimoniis illorum Patrum, Chrysostomi, Damasceni, et aliorum, quos lib. 1, cap. 13, citavi, dicentium Deum non prædeterminare voluntatem nostram, ne nostram lædat libertatem; illa enim doctrina, quæ generalis est, tanto efficacius procedit in gratia excitante, quanto hæc magis fit in nobis sine nobis, magisque voluntates nostras prævenit et antecedit. Atque e contrario omnes Patres ubicumque docent gratiam Dei ita prævenire et excitare mentem hominis, ut tamen semper consensum voluntatis eis committat, eodem modo confirmant hanc veritatem, scilicet, Deum per talem gratiam non determinare physice voluntatem hominis; eodem (inquam) modo quo Concilium Scripturæ testimonio id confirmavit. Docent autem id sæpissime Patres.

Vulgare est, sed egregium testimonium Clementis, epist. 3, quod in superioribus tactum est, ubi ait eum qui vocatur, cum sit liberi arbitrii, habere in sua potestate assentire vel dissentire; et subdit verba continentia generalem rationem: *Nam si hoc esset, ut videntes ea (scilicet mandata), jam non haberent in potestate aliud facere quam audierant, vis erat quedam naturæ, per quam liberum non esset ad aliam migrare sententiam.*

Est etiam notandum testimonium apud Hieronymum, Isai. 49, ubi ex persona Christi tractans verba illa: *In vacuum laboravi, etc.*, ait: *Hæc universa dicuntur, ut liberum hominis arbitrium monstraretur: Dei enim vocare*